

פנינים

גליון בנושאים שונים בהלכה אגדה טעמים מנהגים ועוד

גליון ע"א
שנה ח' התשע"ו

נושא בית הכנסת ה"ב

מנהג תליית ביצת בת יענה בבית הכנסת

בתי כנסת שונים נהגו לעתים לעטר את הקירות והתקרות בעיטורים נאים, לחלק מהעיטורים בסיס מדברי הקדמונים, אחד מהם הוא קישוט של ביצת בת יענה, מה הטעם והמקורות שנאמרו בספרים? היכן מצינו שנהגו בקישוט ביצת בת היענה? ומי נוהג בה עד היום הזה? כל זה ועוד בס"ד במאמר שלפנכם

איזכורים וטעמים ראשונים

א. מנהג תליית ביצת בת יענה בבית הכנסת, הוזכר לראשונה לפני למעלה מארבע מאות שנה, ע"י הגאון המקובל רבי מרדכי הכהן זצ"ל בספרו 'שפתי כהן' (פרשת חזריע, עה"פ יב, ה) "ואם נקנה מלך וטמאה שנועיס" אשר נדפס לראשונה בעיר "וינציה" שנת שס"ה, וזה לשונו: נעמה [=בת היענה], מטלת ביצים ומנחתם במקום גבוה, ועומדת במקום רחוק כנגדם ומבטת ורואה בהם, ואינה מסיחה דעתה מהם, ובאותה הבטה היא עושה פירות שיוצאים האפרוחים. ואם יזמן שתבוא איזה חיה ומפסיקה הורגים אותה, לפי שנעשו הביצים מוזרות. ולזה נהגו לתלותם בבית הכנסת לומר שעיקר התפלה שתתקבל ותעשה פירות היא הכוונה, ולא יהיה שום דבר מפסיק בינו לבין אביו שבשמים שהוא עומד כנגדו ומדבר עמו לנוכח ואומר "ברוך אתה ה'". עכ"ל.

ב. לאחר הדפסת ספר 'שפתי כהן' מצינו בשמו הרבה ציטוטים ואיזכורים למנהג זה, הראשון בזמן אך לא בפרסום (שכן הספר התפרסם בשנים האחרונות בלנד) הוא הגאון הנודע רבי יאיר חיים בכרך זצ"ל בעל "חוות יאיר", בספרו 'מקור חיים' ח"ב (סי' נח ס"ק א, עמ' מז). ושם לאחר שמצטט את דברי ספר 'שפתי כהן', מוסיף ומחדש טעם נוסף למנהג, וז"ל: ומשם דראוי להתפלל תוך סידור וק"ל.

ג. גם בן דורו הדרשן המופלא¹ מוהר"ר בצלאל זצ"ל בספרו 'קרבת שבת' (מהדורת וורשא תרל"ג, פרק טז סי' נ ד"ה יומה) אשר נדפס לראשונה בעיר "דיהרנפורט" שנת תנ"א, ציטט את דברי ספר 'שפתי כהן', ולאחר מכן כתב לדרוש ע"פ דברי הש"ך, את מזמור פ"ד בתהלים, וכך דרשם: ר"ל "כשנכספה וכלתה

¹ כך תיארו מרן החיד"א זיע"א בספרו 'שם הגדולים' (מערכת גדולים אות ב ס"ק כט).

נפשי לחצרות ה" לבתי כנסיות, אז "לבי ובשרי" היו מכוונים "לאל חי" בלי שום הפסק, וכל זה למדתי מוסר וראיה שהרי "גם צפור מצאה בית" היינו בית הכנסת, "ושתה אפרוחיה" במקום "מזבחתיך" הם בתי הכנסת שמתפללים בהם במקום קרבנות שמקריבין במזבח, ומה שייכים שם קן הצפור, אלא ודאי ללמוד מוסר לבל יפסיקו מלכוון לאבינו שבשמים, ולפיכך "אשרי יושבי ביתך", אותם ששוהים בבית הכנסת כדי לכוון לבם בתפלה. עכ"ד. וע"ע שם מה שביאר את דברי הירושלמי (נרכס פ"ג מ"י) "שמואל אמר אנא מנית אפרוחי"א" ע"פ דברי השפתי כהן הנ"ל.²

ד. עוד מצינו לאחד מבני דורם, הלא הוא הכהן הגדול מאחיו, הג"ר אליהו הכהן זצ"ל בעל "שבט מוסר", בספרו 'מדרש תלפיות' (עין נעלי חיים, מהדורת משנ"ז עמ' נג) שציטט את דברי הש"ך, ואף הוסיף ב' טעמים לשב"ח, ובדברי קודשו כתוב לאמר: טעם ראשון - לרמוז לכל נכנס ויוצא שתמיד עיני ה' אל ישראל בלי הפסק רגע ועל ידי השגחתו בנו אנו חיים כביצי היענה, שעל ידי התמדת הראייה בהם בלי הפסק הם חיים ונעשים אפרוחים, ואם יפסק מהם הראייה רגע הם כלים ונאבדים, ובתתו אדם בדעתו כל זאת מביאו אל הדבקות בהקב"ה, בעלות על לבו חיבתו עימנו שתמיד השגחתו עלינו בלי הפסק, כדי להגן ולשמור אותנו מכל נזק. וזהו כוונת הפסוק (מלאים לג, יא) "הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו", ירצה עין ה' תמיד על יראיו הם ישראל בלי הפסק רגע מלהשגיח בהם, ועושה כך בזכות המיחלים לחסדו ולמ"ד למיחלים היא למ"ד בעבורית כלומר, בעבור המיחלים את חסדו שתמיד עיניהם תלויות בהקב"ה גם הוא יתברך מדה כנגד מדה השגחתו תמיד בישראל. גם כיון שמעולם לא זזה שכינה מארץ ישראל כתיב בה (דברים יא, יג) "תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", שתמיד השגחתו בה בלי הפסק כבת היענה זו כמדובר.

טעם שני - כיון שבית הכנסת הוא מקדש מעט בראות האדם שם הביצים הללו, עולה על זכרוננו שעיני הקב"ה תמיד בארץ ישראל מקום מקדשינו ויבוא להתפלל על הגלות ועל החרבן. ונלמד שאין ללגלג על שום מנהג של ישראל כי לכולם יש להם שורש על מה שיסמוכו.

ה. בשנת תק"ה, מאה ארבעים שנה לאחר הדפסת ספר 'שפתי כהן', הדפיס הגאון יעב"ץ זצ"ל בעיר "אלטונא" את סידורו 'עמודי שמים' ושם (נית כ מעמדות ליום א' על מחני' כלים פ"ו, מ"ג ד"ה לל שגנא ליום הששי, מהדורת אשכול עמ' תקסו) מצינו שהזכיר מנהג זה, וז"ל: הנה נא שמעתי היהודים בארצות תוגרמה (תורכיה) תולין ביצת הנעמית (בת יענה) בבית הכנסת, כדי לעורר אדם על הכוונה. ולא יביט הנה והנה. כי בת היענה מחממת ביצתה בראייתה ומוציאה בדרך זו אפרוחיה. מכאן נראה מה חוש הראות פועל עם עוצם ההבטה וההסתכלות, וזה ענין נאות לתפלה. עכ"ל. ולא זכר שר מדברי ספר 'שפתי כהן' הנ"ל.³

² וכן העתיקו את דברי ספר קרבן שבת: הג"ר דוד בן שמעון זצ"ל בספרו 'שער החצר' (סי' תקצו, מהדורת תשע"ב ח"ב עמ' תשטז), הג"ר יעקב ב"ר יוסף הרופא זצ"ל מבאגדד בספרו 'נאוה תהלה' (נדפס לראשונה בירושלים תר"ה, מהדורת "אהבת שלום" עמ' שא), הג"ר נתנאל משה חבובא זצ"ל ראב"ד "דמשק" בספרו 'קרבן נתנאל' (פרשת בלק עמ' תקא), הג"ר מרדכי עבאדי זצ"ל בספרו 'נעים זמירות' (עמ' קב). וע"ע בספר 'מגיד חדשות' ח"ט (דרוש א עמ' ח) לג"ר בוגיד חנינא סעדון זצ"ל שהביא חידוש זה בשם ספר 'שער החצר' הנ"ל.

³ במשך השנים מנהג זה המשיך להיות מצוטט בספרי רבותינו האחרונים בצורות ובהקשרים שונים, רובם בשם ספר 'שפתי כהן', ואציין לדוגמא כמה מהם (זאת מלבד הספרים הרבים שצויינו בהמשך המאמר): ספר 'זכר דוד' (נדפס לראשונה בליוורנו שנת תקצ"ז, מאמר שני פרק ו, מהדורת תשס"א ח"ב עמ' לו) לג"ר דוד זכות מודינא זצ"ל, ספר 'חדושי נשמת צבי' (למברג תרמ"ד, פרשת תצא, דף סז ע"ב), ספר 'ויאסוף דוד' קצין (פרשת שלח, ח"ב דף לה), ועוד. כמו"כ הוזכר מנהג זה בספר 'תו יהושע' (ווארשא תרנ"ה, סי' ד סעיף יא, דף סב ע"א) לג"ר יהושע בריסקין זצ"ל בשם הגאון יעב"ץ. יעו"ש.

עדויות על מקומות שהחזיקו במנהג

ו. מנהג זה נשתרש בקרב כמה עדות ישראל הקדושים, בפרט בקרב בני עדות המזרח, ומצינו עדויות לכמה מקומות שנהגו לתלות ביצת בת היענה בבית הכנסת כגון: בארצות המערב,⁴ תורכיה,⁵ בבל,⁶ תימן,⁷ ויש שייחסו מנהג זה לבני ספרד בכלליות⁸. ובכמה בתי כנסיות בעיה"ק צפת,⁹ ובבית הכנסת השוכן בהודו בעיר "קוצ'ין"¹⁰.

וכן נהוג עד היום בבית הכנסת "עדם" לעדת החלבים בשכונת נחלאות בעיה"ק ירושלים¹¹, בית המדרש "פעולת צדיק" בני ברק¹², ובית מדרש "בני תורה - בית נפתלי" ברוקלין נ.י. ברשות הרה"ג בן ציון שיפנבאור שליט"א¹³.

עדויות על אופן תליית הביצה

ז. בשונה מהנ"ל בו ציינו למקומות ובתי כנסת שנהגו לתלות את ביצת בת היענה, ישנם תיאורים בודדים בספרים על אופן תליית הביצה בביה"כ, אך מעניין מאד תיאורו של הג"ר יוסף בן נאיים זצ"ל בספרו 'נוהג בחכמה' (עמ' לו, ערך בית כנסת) המתאר כיצד והיכן תלוה, וז"ל: מנהג בבית הכנסת תולין בשלשלת שבו תלוי העששית, ביצת בת היענה, ומצפים אותה ברדידי נחושת כדי לתלות אותה בשלשלת.

כיצד תליית ביצת נשר קשורה למנהגנו

ח. ואם בתיאורים עסקינן, כאן המקום לכתוב לפניך תיאור מעניין מאד על בתי הכנסת אשר בערי כורדיסטאן, המובא בספר 'יהודי כורדיסטאן' (עמ' רעו), הדומה לענייננו אך שונה הוא בתוכנו, וכך תיאורו: בכמה בתי כנסיות [כגון זד"ע, סונדור, סראנס, ביג'אר, סינה] תלויה מן התקרה קליפת ביצה גדולה,

⁴ ספר 'לבושי בדים' (דרוש יא אות ו עמ' מט) לגאון רבי ידידיה טיאה ווייל זצ"ל אב"ד "קרלסריהא" [בן הגאון בעל "קרבן נתנאל"] וז"ל: ואני שמעתי מפי מגידי אמת שראו שתולין בארצות מערב בבית הכנסת ביצת יענה.

⁵ הגאון היעב"ץ זצ"ל בסידורו (עמודי שמים בית כ מעמדות ליום א' על מתני' כלים פי"ז, מ"ג בד"ה כל שנברא ביום הששי, מהדורת אשכול עמ' תקסו). וכן הזכיר מנהג זה הגר"א פאלאגי זצ"ל רבה של העיר "אזמיר" אשר במדינת תורכיה בספרו 'וימהר אברהם' (מערכת ב אות צו) וז"ל: ביצים של בת היענה מנהג לתלותם בבית הכנסת.

⁶ עדות בן העדה הבבלית, הג"ר יחזקאל מאיר זצ"ל בספרו 'ליקוטי אמרי אל' (בגדאד תרצ"ג, על חומש ויקרא עמ' לד) ושם לאחר שמביא טעם כדברי הש"ך שראה בספר כ"י משם ס' בעלי חיים, כותב בסוף דבריו בזה"ל: מפני זה ראיתי בבתי כנסיות בשנים קדמוניות שהיו תולים ביצים של בת היענה ושאלתי למור אבי ז"ל ולחכמים וא"ל מפני שרואים אותם בני אדם ולומדים מוסר מהם כנזכר.

⁷ כ"כ בספרים: 'מצפונות יהודי תימן' (עמ' מז), 'תולדות חייו וקורותיו של מהרי"ץ' (עמ' קסא). וע"ע עדות על בתי הכנסיות שבצפון תימן בספר 'בית האבן' (עמ' רמא).

⁸ ספר 'בן יוחאי' (ווין תקע"ה, שער השביעי מענה א דף סג ע"ב).

⁹ עדות ר' מנחם מנדל מקמניץ בספרו 'קורות העתים' (מהדורת ירושלים תש"ו, עמ' ס) וז"ל: יש שם (בצפת) הרבה יהודים מארץ מערב הפנימי ומערב החיצון ויש להם רב הכולל גם כן. וכל כולל יש להם בית הכנסת מיוחד ומנהג מיוחד לכל אחד ואחד. יש בה שלשה עשר בתי כנסיות ובתוכם יש שני בתי כנסיות שבתוכם היה מתפלל האריז"ל. גם מנהגם כמו שראיתי בספר הגאון ר' יעקב עמדין ז"ל לתלות בכל בית כנסת שלהם קליפת ביצה מבת היענה.

¹⁰ ספר 'אלפא ביתא תניא דשמואל זעירא' (כרך א' עמ' קס) ע"פ זכרוננו שראה בספר לפני שנים רבות.

¹¹ ראיתי. וכן ציין לזה בספר 'בית הכנסת כהלכה' (עמ' קצט סוף הערה ח). ובספר 'אלפא ביתא תניא דשמואל זעירא' (כרך א' עמ' קס) הוסיף בשם אהרן ראנד, שכתב לשער שמנהג אבותיהם בידיהם, כי הראשון המזכיר מנהג זה הוא הגר"מ כהן שכינה כרבה של ארם צובא (חלב). יעו"ש.

¹² עלון 'פעולת צדיק' (גליון נג עמ' ד).

¹³ עדות ידי"ן הגרי"ד הופמן נר"ו.

חומה וריקה, קליפת ביצה זו ידועה בשם "ביסא סמורג" או "ביסא נשרא", ביצת נשר, סימורג היא ציפור הפלא שיש לה תפקיד חשוב באגדה הפרסית. היהודים מקשרים את השימוש בקליפת הביצה, שעליה כתובים לפעמים כמה פסוקים מן התורה כגון: (שמות יט, ד) "ואשא אתכם על כנפי נשרים" או (דברים לג, יא) "כנשר יעיר קנו". ע"כ התיאור.

לפי הדברים הנכתבים, ניתן לשער, כי יתכן מאד שבתחילה היה המנהג המקורי לתלות ביצת בת יענה בבתי הכנסת שבכורדיסתאן. כנראה, במהלך השנים לא היתה מצויה בת יענה במחוזותיהם, ושכחו כיצד נראית ביצת בת יענה וקראו לאותה קליפה התלויה בבית כנסת בשם "ביצת נשר" שנשר היה מצוי שם. והוחלף המנהג של ביצת בת יענה לביצת נשר. ותלו בה אגדות שונות כנכתב. וה' היודע.

ט. עוד תיאור מעניין מצינו על בית כנסת שהיה שוכן בעיירה גבוז'דז'יץ שבאוקראינה, במאמרו של ה"ה אהרן ראנד, תחת הכותרת "דרך לעורר אדם על הכוונה בבית הכנסת" הנדפס בגליון 'דף שבועי' (סל אוניברסיטת נר אלן, גליון תפנ, מרומה משק"ג עמ' ג)¹⁴, וכך נכתב שם: בבתי כנסת נהגו לעתים לעטר את הקירות והתקרות בעיטורים שונים, מקצתם מבוססים על דברי הקדמונים. בעיירה גבוז'דז'יץ שבאוקראינה עמד בית כנסת בנוי מעץ, מסוף המאה הי"ז עד שנהרס במלחמת העולם הראשונה. עיטורי התקרה שבו תועדו וביניהם ציור משנת תפ"ט, הכולל עיגול ובתוכו ציפור דומה לנשר הנמצאת על עץ שבו ומביטה למטה לכיוון שלוש ביצים, ומעליה כתוב "בת היענה". ע"כ התיאור. כותב התיאור¹⁵ משער שציור הנשר נעשה בידי אומן שלא ידע כיצד נראית בת יענה. אולם ראנד שציטטו, משער, שבמקומם לא היתה מצויה בת היענה, וכתחליף לה ציירו נשר ורשמו בת היענה. והוא בדומה להשערותנו הנ"ל.

ט"ז טעמים נוספים לתליית ביצת בת יענה בבית הכנסת

י. מלבד ארבעת הטעמים המובאים בתחילת המאמר (אומיז א, ג, ד) מצינו עוד כמה טעמים בספרן של צדיקים, למנהג תליית ביצת בת היענה בבית הכנסת. הג"ר אברהם חמוי זצ"ל בספרו 'נפלאים מעשיך' (מערבם נ אוח נ ס"ק ג, מהדורת משק"א עמ' יח) כתב טעם הדומה לדברי הש"ך הנ"ל, אך שונה בתוכנו, וז"ל: בת היענה, אינה יושבת על ביציה, אלא בראיה בלבד תאסף ביציה, ומטעם זה נותנין ביצי בת היענה בבתי הכנסיות, להורות נתן, שענינו לה' אלהינו עד שיחוננו.

יא. טעם ממבט אחר, כתב אחד מרבני תימן לפני כשני דורות לערך, הג"ר שלמה בדיחי זצ"ל בספרו 'עולת שלמה' (עמ' רעט), לא לפני שמצטט את טעמיהם של הש"ך והמדרש תלפיות הנ"ל, וז"ל: עוד טעם אחר קיבלתי למה תולין את הביצים בבית הכנסת, כדי שיראו אותן הנכנסים ולא ישיחו שיחת חולין בבית הכנסת, ויהיו דומין לביצה שאין לה פה, כך האדם ישתוק משיחת חולין כמאן דלית ליה פומא, ובזה מדבק מחשבתו בהקב"ה ומתפלל בכוונה. עכ"ל.

אולם לכאורה יש להעיר, כי לפי טעמו יכול לתלות כל ביצה בבית הכנסת ומה ענין לתלות ביצת בת יענה דוקא. ואולי יש לבאר, שטעמו הוא תוספת לדברי הש"ך שציטט לפני שכתב טעמו הנזכר, שכמו שבת היענה לא מסיחה דעתה מהביצה, כך יזכרו האנשים שנכנסים לבית הכנסת לא להסיח דעתם מהתפלה וע"כ יזכרו לא לדבר דברי חולין, ומה שכתב "ויהיו דומין לביצה שאין לה פה" זוהי תוספת לזכור ענין זה.

¹⁴ הו"ד בספר 'אלפא ביתא תנייתא דשמואל זעירא' (כרך א' עמ' קט).

¹⁵ ת' הובקה, 'אשל באר שבע' (ד, תשנ"ו עמ' שיד).

או י"ל שכוונתו לכל ביצה [מה שקצת קשה לומר מפני שמצטט לפני טעם זה את דברי הש"ך והמדרש תלפיות], ומה שתלו ביצת בת יענה הוא מפני שהיא גדולה וחזקה. וברוך היודע כוונתו האמיתית.

יב. עתה אציע נא מה שמפריש פרשה בזה, רבה של הקריה החסידית בחצור הגלילית, הג"ר יצחק צבי אברמוביץ זצ"ל, בספרו 'טעם הצבי' עה"ת ח"ג (פרשת שמיי, עמ' קסא), וז"ל: ויש לומר עוד על פי שאיתא בספרים כי מי שמטמא פיו ח"ו בלשון הרע וכיו"ב הרי כשהוא בא אח"כ להוציא בפיו דיבורי תורה ותפילה אין דיבוריו עולים כראוי דהיוצא מפיו הטמא הרי הוא ח"ו כטמא, יעוין בספר 'שמחת הרגל' מהרחיד"א ז"ל על מגילת רות (צלימוד נ' שנאלץ הספר) מה שכתב בענין זה בשם הרב האלשיך ז"ל (ועוין נמי נספר 'שמחת הלשון' שער הזכירה פ"י שהעמיק לשון האלשיך), והנה בחולין (סד ע"ג) מניין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה שנאמר "ואת בת היענה" וכי בת יש לה ליענה אלא, איזו זו ביצה טמאה, וכתב הר"ן שם דאיכא למידק למה לי קרא למיסר ביצה טמאה הא קיימ"ל היוצא מן הטמא טמא, יש לומר משום דביצה טהורה גופא כי שריא חידוש הוא אמאי לא חשיבא אבר מן החי וכיון דחידוש הוא סד"א דטמאה נמי לישתרי קמ"ל (וכהא גוונא הוא נמוס' שס נדף ס"ד ע"א ד"ה שאל ריקמה ואללה), הרי לנו דהיוצא מן הטמא טמא אפילו במקום שהיה איזה סברא להתירו, וזה שהיה המנהג לתלות ביצי בת היענה בבית הכנסת לעורר לב הבא להתפלל לשוב בתשובה שלימה על חטאי הלשון, דאי לאו הכי הרי אף שדיבורי התפילה שהוא עומד להוציאם בפיו הם דברים קדושים בעצם ויש סברא שיעלו לרצון אפילו אם טימא פיו ח"ו קודם לכן, מכל מקום בת היענה תוכיח דאמרינן בה דהיוצא מן הטמא טמא אף במקום שיש סברא להתירה, וזה הוי תוכחת מוסר לאדם לזרזו דיטהר פיו קודם שהוא בא להתפלל.

גם יש לומר שהמכוון במנהג הנ"ל הוא על פי דברי הרמב"ן ז"ל בפירושו לאיוב (ל, נט) שבנות היענה לא ישאו קולם ולא יצעקו כלל אף כי יכו אותם לא יצוחו, אין בכל העופות כמותם בשתיקה. יעו"ש. ולזאת היו תולין ביצי בת היענה בבית הכנסת לרמז לאדם שמלבד דיבורי התפילה יש לו לשתוק בבית הכנסת כדאיתא מהאר"י ז"ל (יעוין נפע"ח שער עולם העשיה פ"א) שלא היה מדבר בבית הכנסת אפילו אחר זמן תפילה בשאר היום וכמעט אפילו בדברי מוסר ויראת שמים לא ה' משיב תשובה עד שיצא מבית הכנסת כדי שלא ימשך בדברי חול. יעו"ש. ומכל שכן שאין לדבר בשעת התפילה גופא. ע"כ ודברי פי חכם חן.

יג. הגדיל לעשות הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א¹⁶ שהוסיף לתת עוד שמונה טעמים למנהג בדרך הדרוש, והרי הם לפניך, וזה יצא ראשונה, דמבת היענה ילפינן בחולין (סד ע"ג) דהיוצא מן הטמא טמא, ולכן יזהר לטהר פיו קודם שיתפלל כדי שגם תפילתו היוצאת מפיו תהיה טהורה ותקבל בשמים.

יד. ואשר על ידו השני, על זה הדרך אפשר לומר עוד שאע"פ שיש סברא להתיר ביצה היוצאת מעוף טמא [כדכתב הר"ן], שאף ביצה טהורה חידוש הוא שמותרת, דהוה לן לאוסרה משום אבר מן החי, ואם בכל זאת מותרת משום ששונה הביצה מגוף העוף י"ל שגם ביצת עוף טמא מותרת, מכל מקום אסורה. ה"ה תפילה ושאר דברי קדושה היוצאים מפה טמא, שאף שיש סברא להתירם לא יתקבלו בשמים.

טו. ואל השלישי לו בא, שיתפלל בהתלהבות [כמובא בשל"ה ובעץ חיים למהרי"ץ] כביצה שצריכה חיים ובכך היא נבקעת.

אולם לכאורה גם כאן יש להעיר, כי לפי טעם זה יכול לתלות כל ביצה בבית הכנסת ומה ענין לתלות ביצת בת יענה דוקא. ואפשר לבאר זאת ע"פ מה שיישבנו לעיל באות י"א ע"ש וצרף לכאן.

¹⁶ עלון 'פעולת צדיק' (גליון נג עמ' ד).

טו. ועל ארבעה לו אשיבנו, שהיענה אכזרית ולכן אסור לאכלה (מלאיח נמוס'¹⁷), ולא כן הקב"ה שמרחם על בניו ויקבל תפילתנו לרצון אם נתנהג ברחמנות.

יז. וחמשית' יוסף עליו, שהיענה עוזבת את בניה ורומסים אותם עוברים ושבים¹⁸, ואנו מבקשים מהקב"ה שלא יעזבנו ולא יטשנו בגלותנו למרמס אומות העולם.

יח. ש'ש אנכי על אמרתך, זכר לחרבן שהרי קול היענים מוזכר לגבי אבל ומספד ["אבל כבנות יענה" (מיכה א, ח) ובעוד הרבה מקומות]. והיינו דהוי קישוט לבית הכנסת ומאידך הוא זכר לאבל, ובכך נפטרים מאמה על אמה שאינה מסוידת ואכמ"ל.

יט. ושב'ע יכתוב צדיק, לעורר על הצדקה בבית הכנסת בשעת התפילה שלא כיענה שאכזרית על בניה ומתרחקת מהם בכדי לא לתת להם אוכל.

כ. למנצח על השמיני'ת, לרמוז שאם התפילה לא תתקבל, ה"ז מפני החורבן שחסר בשפע הניתן לישראל [כדרך הכתוב באיכה (ד, ג) "גם תנים וגו', הניקו גוריהן בת עמי לאכזר כיענים במדבר" וכיעויין שם במהר"ם אלשיך, והכא נמי השפע ניתן לאוה"ע ואכמ"ל] וכשנתקן עוונותינו יתקבלו תפילותינו.

כא. בספר 'בית האבן' (עמ' רמא) כתב שהטעם שתלו אותה בשל היותה חפץ לבן ונאה, וללא ספק כדי לקיים את הפסוק "זה אלי ואנוהו" וכדרשת חז"ל (שנא קלג ע"ג) התנאה לפניו במצוות. עכ"ד.

אך עיין בספר 'שלחן ערוך המקוצר' (או"ח ס"א, סי' כו הערה ד ד"ה וזהנה עמ' רכה) שכתב להעיר כי עיקר הטעם אינו משום נוי, אלא רמז יש בדבר כדאיתא בספר 'שפתי כהן' וכו'. יעו"ש.

אולם מאד יכול להיות שתחילתו של מנהג זה היה משום "נוי", אך בשונה מהקישוטים שהיו מעטרים את בית הכנסת, לקישוט ביצת בת היענה מצאו גם טעם לשבח. וכבר מצינו בתקופת התנאים שהיו עושים מביצת בת היענה כוס לקידוש¹⁹ וכלים²⁰. ואף בתימן קישטו את אולם החתונה בביצי בת היענה²¹. מלבד זאת קליפות ביצת בת היענה משמשות בתעשיית חפצי אומנות²². וכן מצינו²³ שהיו

¹⁷ איני יודע לאיזה תוס' בש"ס מתכוון, אך אולי כוונתו לספר 'מושב זקנים' לבעלי התוספות, שכתבו על הפסוק "עורב למינו" (ויקרא יא, טו) בזה"ל: סמך עורב לבת היענה כמו שהיענה אכזרית על בניה כך העורב דכתיב (איוב לח, מא) מי יכין לעורב צידו, כי ילדיו אל אל ישועו, ילדיו כתיב לומר מן הביצה שנולד בה ומצואתם נעשו יתושים ואוכלים אותם. עכ"ל. אך כפי שרואה כל עין, לא נכתב שם ש"היענה אכזרית לכן אסור לאכלה" אלא כתבו שהיא אכזרית בלבד. וע"ע מש"כ בספר 'שבילי הקרבנות' (סי' כח הערה ב) בשם שו"ת 'זרע אברהם' (סי' י אות ח) וצרף לכאן כי אכמ"ל.

¹⁸ נראה שכוונתו לפסוקים באיוב (לט, יג - טו) "כנף רננים נעלסה אם אברה חסידה ונצה כי תעזב לארץ בציה ועל עפר תחמם ותשכח כי רגל תזורה וחית השדה תדושה". ופירש המלבי"ם שם: "כנף רננים" פי' המפרשים על "בת היענה" שהיא אינה יכולה לעוף למרום כמו החסידה וכו'. ע"ש. ובהמשך דבריו כתב: "ותשכח" לא נטע ה' בטבעה אהבת בניה שהביצים הנשארים באדמה נקל שיאבדו, או ע"י מקרה "כי רגל תזורה" שירמסוה רגל העוברים. ע"ש. וע"ע בספר 'טעמא דקרא' (פרשת שמיני) שהביא את דברי המלבי"ם הנ"ל, והעיר בסוגריים "לא ידוע לאיזה מפרשים כיון". ע"ש.

¹⁹ תוספתא מסכת פרה (פ"ה ה"ו).

²⁰ מסכת כלים (פ"ז מ"ד). וכן להבדיל, מצינו שהאפריקאים עשו מקליפתם ספלי שתיה כמובא בספר 'נפלאות הטבע' (מהדורת תשע"א, ח"א עמ' קפב). וע"ע בספר 'הצומח והחי במשנת הרמב"ם' (עמ' קצו).

²¹ ספר 'מצפונות יהודי תימן' (עמ' קמח).

²² 'אנציקלופדיה לבית ישראל' חלק י"ב (עמ' מח).

²³ עיין מש"כ בזה בגליונו הקטן 'פנינים' (גליון נ"ז עמ' טו).

עושים צפורים מקליפות ביצה ל"נוי הסוכה", אף שקישוט זה לא נעשה דוקא מביצי בת יענה אלא מביצים רגילות, ניתן ללמוד מעצם המעשה שה"ביצים" שמשו לקישוט. נוכחים אנו לראות, שביצת בת היענה שימשה אף לקישוט ולכלי נוי ולכן יתכן שתחילתו של מנהג זה היה משום "נוי", וה' היודע.

כב. שמעתי מפי כמה זקנים, ששמעו כי הטעם למנהג תליית ביצת בת היענה בבית הכנסת, הוא משום שביצתה מסגולת נגד "עין הרע" (ואפשר נדון הרוש להסביר זאת ע"פ דברי הש"ך הג"ל כי קשור הוא לנח העין).

אולם יתכן כי טעם זה לא יצא מפי החכמים, אלא מפי הגויים, זאת אפשר ללמוד מהנכתב בספר 'מצבות קודש בארץ ישראל' (מהדורת משכ"ג, עמ' 26): על פני מצבת ציון יעקב אבינו ע"ה, תלויות מנורות וגם ביצת בת יענה, גם בקברים אחרים בארץ אפשר לראות ביצי בנות יענה, ומתנות של מבקרים. לפי דברי "העריבים" זוהי סגולה בדוקה כנגד "עין הרע"²⁴. עכ"ל. וה' יודע אם טעם "עין הרע" מקורו ארוך או ברוך.

כג. ואם יורשה לי מ'ח דל, אוסיף גם אני כמה טעמים על דרך הדרושים בס"ד, רש"י בפירושו לאיוב (ל, כט) כותב: תנים ובנות יענה עסוקים בבכי כל ימיהם. עכ"ל. והרד"ק (מיינה א, ח) כתב: כי קולם של התנים ובנות יענה דומה לקול נהי ומספד. עכ"ל. ובתלמוד (נכוח לז ע"ג, נבא מליעא נט ע"א) איתא: וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, שנאמר (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר (תהלים לט, יג) שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. ומכאן יש לתת טעם מדוע תולים את ביצת בת היענה בבית הכנסת, כי בראות האדם הנכנס לבית הכנסת את ביצת בת היענה יזכור שקולה של אותה בת יענה דומה לקול בכי ובזה יזכור דברי חז"ל כי שערי דמעה לא ננעלו.

כד. עוד יש לומר בס"ד, בהקדים את דברי 'מצודות דוד' (מיינה א, ח) על הפסוק "מספד כתנים ואבל כבנות יענה" מפרש: דרכם לצעוק תמיד בקול מר. וכעין זה כתב המלבי"ם (איוז ל, כט). ע"ש. וידוע שאחד מעשרה לשונות שנקראת התפלה היא "צעקה" (עין דברים רנה פרשם ואמחן פרשה ז סי' א). ובזוהר הקדוש (שמות יט ע"ג) איתא: אמר רבי יהודה צעקה ושועה עבדו, אנחה לא עבדו משמע מדכתיב ויאנחו ולמעלה היתה האנחה בשבילם, צעקה ושועה במאי אתפרשן אמר רבי יצחק אין לך שועה אלא בתפלה שנאמר "שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה" (תהלים לט, יג), "אליך ה' שועתי" (שם פמ, יד), "שועתי אליך ותרפאני" (שם ל, ג), צעקה שצועק ואינו אומר כלום, אמר רבי יהודה הלכך גדולה צעקה מכולן שצעקה היא בלב הדא הוא דכתיב (איכה ג, יח) "צעק לבם אל ה' צעקה וזעקה", דבר אחד הוא וזה קרובה להקב"ה יותר מתפלה ואנחה דכתיב (שמות כג, כג) "כי אם צעוק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו", אמר רבי ברכיה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל (שמואל א' טו, יא) "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך" מה כתיב "ויהי לשמואל ויצעק אל ה' כל הלילה", הניח הכל ולקח צעקה משום דהיא קרובה לקודשא בריך הוא יתיר מכלהו הדא הוא דכתיב ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי, ת"ר האי מאן דצלי ובכי וצעיק עד לא יכיל למרחש בשפוטתיה האי צלותא שלימתא דהיא בלבא ולעולם לא הדרא ריקניא, אמר רבי יהודה

²⁴ אף שאפשר ללמוד מכל הנכתב שהיה זה נהוג אצל הגויים, מאד יכול להיות "שלמדו זאת מהיהודים", זאת אפשר גם לומר על אשר הנכתב בספר 'אלפא ביתא תניא דשמואל זעירא' (כרך א' עמ' קסא) בשם 'אנצקלופדיה מקראית' (ערך בת יענה) שגם המסגדים של המוסלמים וגם הכנסיות של הקופטים מקושטים בביצי בת יענה. עכ"ד. וגם כאן אפשר לומר שלמדו זאת מהיהודים.

גדולה צעקה שקורע גזר דינו של אדם מכל ימיו, רבי יצחק אמר גדולה צעקה שמושלת על מדת הדין של מעלה, רבי יוסי אמר גדולה צעקה שמושלת בעוה"ז ובעוה"ב, בשביל צעקה נוחל האדם העוה"ז והעוה"ב דכתיב (מלכים א', ו') "ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים". ע"כ לשון הזוהר. נתבאר מדברי הזוהר הקדוש כי שועה שהיא צעקה גדולה, וכמה גדולה היא תפלה בצעקה. ועיין להגר"ש פינקוס זצ"ל בספרו 'שערים בתפלה' (עמ' מא) שביאר את דרכי הצעקה שאין הכוונה לצעוק צעקות גדולות או לעשות כל מיני תנועות משונות לעין הרואים. ע"ש בדברי קודשו ותר"ץ. א"כ יוצא מכאן טעם נוסף לתלית ביצת בת היענה בבית הכנסת כי המסתכל בביצתה יזכר שדרכה של בת היענה ל"צעוק" ואז יעלה על ליבו כמה חשובה התפלה בצעקה.

כה. עוד טעם יש לומר בס"ד, ע"פ דברי הרמב"ן בפירושו לאיוב (ל', ט), שבשונה מרש"י, הרד"ק, המצודות דוד והמלבי"ם הנ"ל, כותב בזה"ל: כי התנים ישאו תמיד קול משומם כקול הנהי, ובנות יענה לא ישאו קולם ולא יצעקו כלל אף כי יכו אותם לא יצוחו, אין בכל העופות כמותם בשתיקה. יעו"ש. ובגמרא ברכות (לא ע"א) למדו מהפסוק (שמואל א' א', יג) "וקולה לא ישמע" שהמתפלל אסור להגביה קולו בתפלתו. ובש"ע (סי' קא סעי' ג) נפסק לא יתפלל בלבו לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש, ולא ישמיע קולו, ואם אינו יכול לכיין בלחש, מותר להגביה קולו, וה"מ בינו לבין עצמו, אבל בצבור, אסור, דאית למטרד צבורא. עכ"ל. ובמשנ"ב (ס"ס סק"י) כתב: בצבור אסור - אפילו להשמיע קולו במקצת וכ"ש להגביה קולו. עכ"ל. ומזה שיראה את ביצת בת היענה תלויה בבית הכנסת "שאין כמותה בשתיקה" יזכור את אשר נפסק להלכה שלא להשמיע קולו בצבור אפילו במקצת שלא לבלבל הצבור.

האם כיום בת היענה מטלת ביציה ע"י הבטה

כו. אף שרוב הטעמים בנויים על הענין שבת היענה מטלת את ביציה ע"י "הבטה", כמוזכר בספרים רבים²⁵, אף מבלי להזכיר כלל את מנהג תליית ביציה. אולם כיום הטלת ביצי "בת היענה" מתוארת בצורה אחרת, לדוגמא בספר 'נפלאות הטבע' (מהדורת משע"א, ח"א עמ' קפג) נכתב: נקבת היען מטילה עשר עד שתיים עשרה ביצים בקן, שהוא למעשה בור שחפר למענה הזכר, בני הזוג "דוגרים" על הביצים במשמרות, הנקבה דוגרת משמונה בבוקר ועד ארבע אחרי הצהרים, והזכר דוגר בשעות הנותרות, שניהם מגינים על קנם בתקיפות רבה, כעבור ששה שבועות בוקעים הגוזלים מן הביצים. כל גוזל גדלו כתרנגולת בוגרת. עכ"ל. וכעין זה מובא ב'אנציקלופדיה לבית ישראל' (מלק יג, עמ' מא). יעו"ש. ולפי זה לכאורה צ"ע על מה שנכתב בספרים הקדושים שבת היענה מטלת ביציה ע"י הבטה.

ויש לומר בפשטות, שכיום נשתנו הטבעים של בת היענה ודוגרת היא על ביציה בלבד ללא הבטה.

עוד אפשר לומר, למרות שכיום נכתב בספרי הטבע כי בת היענה דוגרת על ביציה, בנוסף לדגירתה מבטת היא "זמן מה" על ביציה והבטה זו היא חלק מתהליך הדגירה.

²⁵ לדוגמא ראה: ספר 'שער השמים' (ווארשא תרל"ו, מאמר רביעי דף טז סע"א) לחתנו של הרמב"ן ואבי הרלב"ג רבנו גרשון ב"ר שלמה, מהרח"ו בספר 'עץ חיים' (היכל ב שער א פרק א), ספר 'חרדים' (פרק סו אות קלז, מהדורת תשנ"ג עמ' רנד), ספר 'קב הישר' (פרק ב, מהדורת תשנ"ג ח"א עמ' ו), ספר 'הברית' (ח"א מאמר יד פרק ה, מהדורת תשנ"ג עמ' רטו), ועוד.

הרב יצחק הרשקוביץ מח"ס "דברי אור" ועו"ס ברוקלין ניו יורק

שפעת חיים וברכה ושלום, לנופך ספיר ויהלום, מזכה הרבים, מעוז ומגדול, הרב הגאון רבי מ"ח שליט"א עורך גליון "פנינים" כשמו כן הוא, בעיר הקודש ירושלים

א. בענין המאמר הנפלא בגליון פנינים (גליון ע'), בדברי חז"ל מסכת כתובות (דף יז ע"ב) דרדוגי משחא ארישא דרבנן. פירש רש"י הנשים נותנות שמן בראש התלמידים ושפות. ובספר שמש צדקה (אלטונה תק"ד דף ה ע"א, ובנדפס מחדש עמ' קטו) כתב טעם מדוע נהגו למשווח את ראש התלמידים דוקא עם שמן, מפני שהיו משתכרים בשעה ההיא לגודל השמחה, לכן הוצרכו לעשות להם תרופה לשכרותם, דמצנינו במסכת שבת (דף סו ע"א) דשמן מועיל לשכרות, והאריך בזה בעוד טעמים. ונראה לומר טעם אחר, דהנה שמן רומז לחכמה וכמו שאמרו במסכת מנחות (דף פה ע"ב) כל מקום שהשמן מצוי החכמה מצויה וכנודע מספרי קבלה, וענין זוהר פרשת צו (דף לד ע"א). ובמסכת ברכות (דף נו ע"ב) הוראה שמן זית יצפה לחכמה. ואין חכמה אלא חכמת התורה, והתורה נמשלה לשמן כדאיתא במדרש דב"ר (ו ג), וכדברי האור החיים הקדוש פרשת תצוה (כד כ) ויקחו אליך שמן זית זך, ירמז אל התורה שנמשלה לשמן, מה השמן מאיר לעולם, כך התורה, כי שמן הוא כינוי להשכל העליון. ולכן היה נס חנוכה בשמן, כמבואר בבני יששכר במאמרי חנוכה.

הנה אמרו חז"ל במסכת יומא (דף עב ע"ב) יראה ה' טהורה עומדת לעד, אמר רבי חנינא זה הלומד תורה בטהרה. מאי היא נושא אשה ואחר כך לומד תורה. ומטעם זה נהגו למשווח ראש התלמידים עם שמן בשעת נשואין, לרמז על חכמת התורה, דאחר הנשואין יהיה לימוד התורה בטהרה ובמחשבות קדושות.

ב. ובדבר מה שהעיר בשו"ת שלמת חיים (סימן תרמ"א), האריך משחח נשים ראש התלמידים. יש לומר על פי מה דאיתא במסכת ע"ז (דף כ ע"ב) בעבדיתיה טריד, וכן בנידון דידן שהם טרודים בעבדיתיהו לעשות סימן לנשואין, ובשמן כדי לעשות רמזא שלא יבואו לידי שכרות, או לסימן ללימוד תורה בטהרה, אמרינן בעבדיתיה טריד. ובאמת שאין לסמוך על סברה זו של בעבדיתיה טריד בכל מקום, והוא סוגיא רחבה ואין הזמן להאריך, מכל מקום בכחאי גוונא שרק נוגע בשיעור, ויכול להיות שאינם רואים זה את זה, יש לסמוך על סברה זו.

הכותב וחותר לכבוד התורה ולמדינה
יצחק הערשקאוויטש

הרב חיים רבי ראש מוסדות "עטרת חכמים" חולון

כבוד הרה"ג מזכה הרבים המפורסם בקי עצום בספרים הקדושים הר"ר מ"ח שליט"א שלום וברכה וחיים טובים

תודה רבה על הגליון והחיידושים, בענין השאלה שדן בה בגליון ע' בענין דרדוגי משחח ארישא דרבנן (כתובות יז:), כיצד עשו כן ע"י נשים. שאלה יפה ובעצם כבר תירצו שמה בתלמידים קטנים, וכן בציבור שאין יצר הרע מצוי וכן בזמננו היה קל יותר כאשר אין זה לשם חיבה ומבואר בגמרא כ"ב (צא:). על רבי יוחנן שהיו יוצאים נערים ונערות וכי' ולא חוטאים, ועאכ"ו בנייד. בזמן החופה וכיו"ב ברגע אחד לסימן טוב לחתן ולכלה. ועוד שזה סימנא מילתא לכלה ומי נמצא סמוך לכלה נשים צדיקות. גם נראה שזה שמן מיוחד שנשים יודעות להשתמש בו.

חזק ואמץ ויגדיל תורה ויאדיר בברכת התורה
חיים רבי חולון

הרב אפרים כחלון מח"ס "אך טוב לישראל"

שלמא רבא לגברא רבא ממזכה הרבים לעולם ככוכבים חובר חברים ומעלה פנינים כש"ת הרה"ח ר' מ"ח נר"י

הנה במה שביקש לחוות דעתי ע"י שכתב [גליון ע'] לבאר המנהג התלמודי המוזכר בכתובות (דף יז ע"ב) דרדוגי משחח ארישא דרבנן, הנה כבר כבודו יפה כתב בזה ולא ראיתי צורך להאריך בזה מחמת שכבר כתב כבודו ע"ז. מה גם שאין בו כ"כ נפק"מ להלכה. ומי"מ מידי עוברי ע"ד כתבתיו כמה הערות בזה. במי"ש לברר מה הטעם שסכו דוקא בשמן וכו', נראה עוד לומר בזה - דלכך עשו דוקא הנושאים בתולה שכן דרך השמן שלא להתערב בשאר משקין, ולחורות בזה שלא חטאה חילה עם אנשים אחרים. ועוד מצאנו שהזרע הושוה ונמשל לשמן וכדאיתא בברכות (דף נו ע"ב) דאמר ההוא צדיקי לר' ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזתים א"ל בעל אמו. וע"ש פירושי ועל כן היו נותנים דוקא שמן. במי"ש לדון כיצד משחו ראשם בשמן והרי אסור לתי"ח לצאת מבושם לשוק עיין מי"ש בשו"ת אך טוב לישראל (ח"ב סימן יח) להחזיר ההתבשמות ודון מיניה ואוקי באתרי.

והאמת שרציתי עוד להשתעשע בדברי כבודו אך מה אעשה ומה שהלב חושק הפנאי עושק.

הלא כ"ד זעירא דמן חבריא המצפה לביאת ינון
הצב"י אפרים כחלון ס"ט

הרב דניאל פלכני ראש מוסדות "הפקדתי שומרים"

לכבוד ידידי וחביבי ליש ולביא הרה"ג הדגול ומעוז ומגדול מחבר הפנינים אשר מעוז יקרים מחכמים ותורה מרבים ומגדלים הרב מ"ח שליט"א שלום וברכה וישע רב:

בענין הגליון האחרון (גליון ע'), על הגמרא בכתובות (יז:): "דרדוגי משחחא" וכו', כמעט ולא השארתי פניה זוית, מכל מקום נראה להוסיף על מה שהביא מחדושי ברכת אברהם על הדף שם, שכתב שאפשר שתלמידים קטנים היו, מיהו לשון הגמ' שאמרה ארישא דרבנן לא משמע כן. ועו"ש. ומה שהביא שם משי"ע אבן העזר דאין להשתמש באשה, והרמ"א כתב יש מקילין, נראה דאינה קושיא לשי"ע מהגמ' הנ"ל. דכאן אינו משתמש בהם אלא שמעצמם היו עושים, והנה זכורני בענין זה שהחזיר לך, כי היו עושות כן לרפואה, כי היו משתכרים והיו יכולים להגיע למעשים שלא הולמים את בני התורה והמשחה מעביר השכרות. עוד נלענ"ד, שהיו מזלפות עליהם, ואפשר שהיו מבני משפחתם, ועוד זכורני מעוד יוסף חי פרשת משפטים אות כ"ב, שכתב שמותר לחכם ליתן לאשה לנשק ידו, וכל שאינו לשם חיבה מותר, עו"ש ושם נראה דהכל מתורץ ודו"ק.

עוד נלענ"ד, שאין לדמות כלל הדברים, וזכורני עוד לפני כחמישים שנה היו אפילו החרדים לדבר ה', יושבים משפחות יחד נשים וגברים בחתונות, ולא היה איש פוצה פה, והיום הדבר חמור ביותר, מפני חוסר הצניעות בנשים, שאפילו ברחוב קשה מאד לעבור בעונותינו, ולכן מה שהיו עושות אז, אין ללמוד ממנו ולא להקיש ממנו, ודו"ק.

יישר כח
אהבכם עוז
דניאל פלכני

הרב שמעון הכהן שוורץ מח"ס "באורי אש"

שפע שלומים מגובהי מרומים יחולו על מעלת כבוד הגאון הר"ר מ"ח שליט"א עורך הגליון הנחמד "פנינים"

על דבר המנהג שהביא [גליון ע'] שהכלה ביום חופתה תריק שמן אל תוך כלי אחד שיש בו קמח, והגאון הגדול מהר"י פאלאג'י כתב כמה טעמים לדבר כולם יפים נחמדים ומתוקים. וחד מינייהו ע"פ מאמרם ז"ל לריח שמנך טובים כשם שאין השמן חסר כך אין דברי תורה חסרים. יע"ש לדרכו בקודש מה שרמז בזה. ולי אפ"ש לומר בסגנון אחר, ידוע דבריהם ז"ל (תנא דבי אליהו רבא פ"ט) "איזוהי אשה כשרה העושה רצון בעלה", על כן בא סימן בשמן שלא יש בו חסרון, כמו כן תראה מעלת בעלה ולא תסתכל בחסרונותיו ומתוך כך תהא אשה כשרה העושה תמיד רצון בעלה.

ולפי' יומתק מאמר הגמרא שהביא כ"ת בגליון היקר וזה לשונו: "דרדוגי משחח ארישא דרבנן" (כתובות יז:). ופרש"י ז"ל הנשים נותנות שמן בראש התלמידים ושפות. ומקשים בזה למה נהגו למשווח התלמידים דוקא בשמן. ותו ק' מדוע משחו בשמן רישא דרבנן ולא ראש החתן. ונאמרו בזה כמה דברים ככתוב בגליון פנינים שם. ולדרכינו הוא מתוק מדבש, שהרי השמן אינו חסר כך אין דברי תורה חסרים, והחתן פעמים שאינו תלמיד חכם, על כן היו לוקחין שמן והיו מושחין אותו ארישא דרבנן להודיע ולהודיע שהתורה אין בה חסרון, וע"י כך חולך החתן ומתדבק בתורה הקדושה שאין בה חסרון ובה יזכה שתעשה אשתו רצונו דכמו שאין בד"ת חסרון כך העוסק בה אין בו חסרון ותראה אשתו מעלתו ושבחו ולא חסרונותיו כדבר האמור למעלה.

וע"פ האמור מובן ג"כ שהיו הנשים דוקא שפות, לראות מעלת התורה והעוסקים בה כולם צדיקים ושלמים, מום אין בהם, ומתוך דבר זה מתאווה לבנים וחתנים תלמידים חכמים יראים ושלמים. כ"ז להראות יקר גדולת תפארת התורה ולומדיה.

שמעון הכהן שוורץ
מח"ס באורי אש על התורה

הרב שמעון טשינגל מח"ס "מדרש לפי" ועו"ס זכרון יעקב

שלום רב:

קבלתי גליון ע', יישר כח גדול ותודה רבה על הפרסום המיוחד לספר "מדרש לפי". בקשר למנהג נתינת השמן ע"י הכלה, אולי יש להוסיף, שמתחלת חובתה של "אופה ומבשלת" וכו', וכן מתחלת דירתה עם בעלה בדבר טוב ובמצוה גדולה המביאה ברכה לביתה, דבר טוב, עיסה שנילושה בשמן, יש מפרשים שהיא "לשד השמן" האמור לגבי מן, ובמצוה גדולה כזו, שאין עושין עיסה פחות מכשיעור ליפטר מן החלה, וא"כ הכלה תקיים מצוות הפרשת חלה (ואם יאכלו ממנה ואולי גם בסעודת הנישואין עצמה אולי יהיה בזה כדי לחבבה על בעלה). ויהי"ר שיתן לו לכל משפחתו בתוך שאר עם ישראל שנה טובה ומתוקה באמת, שנת גאולה וישועה לפרט ולכלל במהרה בימינו אמן.

שמעון טשינגל

הרב אברהם חפוטא מח"ס "מענה לשון" ועו"ס רבים

לכבוד הרה"ג הנעלה מ"ח שליט"א
עורך ומחבר הגיליון החשוב "פנינים"
שלום וברכה!

גליון ע', במה דקה בענין דרדוגי משחא ארישא דרבנן בשעת מעשה (כתובות יז:), כיצד נעשה ע"י נשים. לענין ד' יש לומר בפשטות שאלו היו נשים קרובות לבני תורה אלו, ולא עשו זאת נשים זרות. וא"ש הא דשגם שם דנראה דבגלל היותו יתום אמו לא משחה ראשו בשמן, וא"ש.

בברכת התורה
אברהם חפוטא ס"ט

הרב עזריה בסיס הרב הראשי לראש העין

לכבוד השח"ט הנעלה לש"ט ולתהלה
המוכה את הרבים הרה"ג מ"ח שליט"א
עורך ומחבר גליון "פנינים"
קרתא דשופריא ירושלים ת"ו
כנהר שלום וכנחל שוטף ברכות לעד.

אחרי עתרת החיים והשלום, בענין בת תחילה סימן יפה לבנים כבר כתב מעלת כבודו (גליון ס"ח-ט) כל הני מילי מעלייתא מפי ספרים וסופרים ישיכ"ח וחילו. וגם בתימן היו מעודדים את האב שלא יצטרע, שבת בתחילה סימן יפה לבנים, ויש שהיו מגיבים (הת"ח) בנים עדיפי מסימנים.

ולא אחשך עטי ממה שהיה אומר הרה"ג יעקב מזרחי זצ"ל (מי שהי' מטיף ליראת שמים ומועמד לכנסת מטעם אגו"י) על המימרא (פסחים סה ע"א) אשריו מי שבניו זכרים וא"י לו למי שבניו נקבות, וביאר שלכאורה בניו היינו "זכרים" ומה הכוונה שבניו נקבות, והסביר שהכוונה אם בניו כולל הבנות הם זכרים – שמתגברים על יצר הרע ומקיימים מצוות ולומדים תורה וכו', והיינו גם הבנות. וא"י לו מי "שבניו" היינו הזכרים ג"כ שהם בבחינת בנות כלומר שהזכרים אינם לומדים תורה כמו הבנות שפטורות מלימוד תורה, והיה מעודד את אלו שיש להם כבר בנות שאם הם משתדלות בקיום המצוות ונישאות לת"ח הרי הם זכרים, "אשרי שבניו זכרים", והוכיח את אלו שלא שולחים בניהם ליישובת קדושות שאינם זכרים אלא נקבות וא"י לו למי שבניו נקבות ודפח"ח.

ובצאתי מן הקודש הנני מבדק את מעקטי שיוסיף לזכות את הרבים כהנה וכהנה ויפוצו מעינותיו חוצה כאות נפשו הרמתה והשי"ת יצילנו משגיאות ומתיין נאני מוקירו ומכבדו דש"ט.

הצב"י עזריה בהגה"צ יחיא בסיס ס"ט

הרב שמואל כהן מח"ס "תורת המיניקת" ועו"ס

לכבוד האי גברא רבה, צנא מלא ספרא,
במקצועות התורה, עם הטעמה והסברה נאה,
הרה"ג ר' מ"ח שליט"א

האיר אל עבר פנינו גליון המלא "פנינים" (מס' סח-ט, סימן ס"י) אשר חשף בו כת"ר ביאורים רבים ומגוונים אודות מאמר חז"ל "בת תחילה סימן יפה לבנים". וכמעט לא היתה קריה אשר שגבה ממנו.

ורק אבוא להאיר, כי מרוח רוב הדברים שהביא כת"ר, עולה ומשתקף שמאמר חז"ל בזה אין בו הוראה להתנהג למעשה, אלא כפיס דעת וכדו', למי שנפלה תחילה בת בבלוק. ואף שכן הוא פשטות הדברים, מ"מ לא אמנע טוב מבעליו, להזכיר שמדברי הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, משמע שהוציא ממאמר חז"ל זה, הוראה למעשה, וזאת במה שראה בעין שכלו, כי יש במאמר זה לעמעם למאמר חז"ל אחר המפורסם כהוראה ברורה, שיש לאדם להתפלל שיהא העיבור מזכר. וכמ"ש במס' ברכות (ס.) : משלשה ועד ארבעים - יבקש רחמים שיהא זכר. ע"כ.

ודברים אלו הלא הם כתובים עלי ספר 'ועלה לא יבול' (ח"א עמ' פח) שכתב, כי שאל לגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, האם דברי הגמרא בברכות הני"ל היא הוראה למעשה, והשיבו, שלא יתפלל על זאת, כי מצד אחר הרי במס' ב"ב (קמא.) איתא, בת תחילה סימן יפה לבנים. ולא כל אחד צריך להתפלל שיהיו בניו זכרים, אלא שיהיה התינוק מאיזה מין שיהיה ובלבד שיהיה בריא, ואם יהיה בן שיהיה ת"ח, ואם תהא בת שתהא צנועה ויראת שמים. והבין מדבריו כי למעשה דעתו שאין להתפלל על זה. ע"ש עוד. והובא גם בספר שלמי שמחה (ר"פ סב), והוסיפו בזה קצת ביאור בשם הרה"ג זלמן נחמיה גולדברג שליט"א. ע"ש. וגם בספר אנציקלופדיה הלכתית רפואית (שטיינברג, ח"ג ערך הריון עמ' 14) הביא לדבריו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בקצרה. וכן בספר חדש בשם גפן פוריה (עמ' מג אות ה). ע"ש. (וע"ע היתב במהרש"א ח"א גיטין נז.) וכבר עמדתי בס"ד בחיבורי תורת המיניקת (סימן מה עמ' שסח-שפא), בחידוש

שיש בדברי הגרשז"א בזה. ואף שהבאנו לו סימוכין מדברי חז"ל, מ"מ כתבנו שאי"ז פשטות הדברים. ושם נתבאר כמה שיטות בענין תפלה על סוג מין הוולד. [ונפרשו שם כשמלה דברי חז"ל, ראשונים, והאחרונים]. והאם יש עדיפות ל'בנות', ובפרט בזמן הזה. יעניין שם ותרי"צ. (וע"ע בקונטרס יולד בנים ובנות' הנד"מ שג"כ עסק בפיתגמא דנא).

ואסיים בברכת הכהנים: "יברכך" - בבנים, "וישמרך" - בבנות וידו שמואל כהן
מח"ס תורת המיניקת

הרב יששכר דוב הופמן מח"ס "הקשת בהלכה" ועו"ס

לכבוד ידידי הרה"ג מעו"מ חריף ובקי כש"ת הרמ"ח שליט"א
הנני מאשר קבלת התורה מפנינים יקרה גליון ס'ימן ח'יובי ט"וב העוסק כולו בביאור מאמר חז"ל (ב"ב קמא.) "בת תחילה סימן יפה לבנים".

א. יש לציין למי"ש הגר"ש נתנון זצ"ל בספרו דברי שאול (פר' וישלח, ה"ד בקונטרס "בנות מלכים" להרה"ג יחזקאל הלוי מאסקאוויטש נ"ר עמ' עה, ומ"ש לספר דברי שאול בראך הוא ט"ס) על הא דאמרו בב"ב (שם) למי"ד דבת עדיפא מבן, אפשר משום דבן אם לא נולד בחכמה ובתבונה מה יוכל לעשות, אבל בת יוכל להשיא בתו לתלמיד חכם. ע"כ. ואולי זו אחת הכוונות שאדמירי הגה"ק מהר"י ט"ב זצ"ח הקפיד לאחל לאבי הבת "תזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים" (ספר ניצוצי תומר עמ' תכח). ודוק. וכן התח"ס בלית בתו התבטא ב"בה כעת יהיה לי בוודאי ת"ח בתוך ביתי" וכוונתו שבלידתה יוכל לבחור ת"ח מופלג משא"כ בבן אינו בטוח אם יגיע למדרגת ת"ח. וכן תלמידו הערוגת הבושם איחל לאחיו הרה"ק ר' יעקב יחזקיה גרינוואלד ז"ל בלית בתו "דע לך כי עתה נולד ת"ח גדול" והוסיף כי כאשר נולד בן צריך להשקיע עמל רב כדי שיעזר לת"ח אבל בבית היא תנשא לת"ח (קונטרס הני"ל עמ' פו). וכבר כתב כן הרי"י בתוס' (ב"ב שם ב"ה לדידו).

ב. **באות ל',** הזכרתם דברי הרב החסיד פלא יועץ שהתירע על "מנהג רע" באיזה מקומות שאם נולד להם בת מתלוצצים עליו וכו'. ע"ש. ע"ע מ"ש בספרו חסד לאלפים (ס' קל"ב אות כ"ב) על "מנהג רע" זה "ישתקע הדבר ולא תהא כזאת בישראל".

וע"ע בילקוט מעם לעז ע"פ (בראשית ו, א) "ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה" שכתב "הכתוב בא למדנו שאל יצטרע האדם אם נולדו בנות כפי שראינו שנתפסטה טעות גדולה בעולם להתבטא מאד כשנולדה בת זוהי טעות גדולה". ע"ש.

ותופעה זו היתה מצויה בבבל כמ"ש בילקוט מנהגים (עמ' 124) על יהודי בבל "מעדיפים בנים על בנות, הולדת הבן גורמת לשמחה וששון בבית, ואילו הולדת הבת גורמת אכזבה מרה". הברכה להולדת הבן "סימן טוב" ואילו להולדת הבת "מזל טוב". על יהודי כורדיסטאן (שם עמ' 209) "הולדת בן זכר מעוררת שמחה גדולה. רבים מקרובי המשפחה חפצים להיות הראשונים לבשר את האב על הולדת בנו. לעומת זאת הולדת הבת מעוררת הרגשה לא נעימה ובפרט כאשר עדיין לא נולדו בנים זכרים למשפחה". על יהודי פרס (שם עמ' 286) "כאשר נולד בן זכר רווח לילולתו, ופניה אורות מגיל ואושר. הולדת בת מדכאה את רוחה, וגם יחס הבעל אליה משתנה לרעה". על יהודי תוניס (שם עמ' 310) "ילדתו של בן זכר מתקבלת ביתר שמחה מאשר לידתה של בת". על יהודי תימן (שם עמ' 351) "אף על פי ששמחת הולדת הבת פחותה משמחת הולדת הבן, מבקרים בשבת בבית הילולת עס געלה".

ובמרוקו עקב שהיו בני אדם שאינם שמחים בלית בת, נהגו לאחל לאבי הבת "רוק לבנת ווסאע ענד מולאנא" (פרנסת הבת מצויה בשפע אצל הבורא), כ"כ בספר נתיבות המערב (מהד' תשס"ו עמ' רג ס"ז). ואודות תיאור "יובד הבת" במרוקו ע"י בספר "קהילות תאפאלאטאסילמאסא" (עמ' 8-307).

ג. כת"ר **באות ל',** ציין לדב"ק של מאורן של ישראל רבנו בעל יביע אומר זי"ע מסי' "משיעורי הראש"צ" שגם התירע על אנשים שכלאו מצטערים שנולד להם בת. ע"ש. יש לציין עוד את דבריו חוצבים להבות אש הנדפס בספר הליכות מוסר ח"א (ערך בת, עמ' עז) וז"ל: יש הילולת בת, ובעלה אם טיפס הוא, נוהג בה שלא בכבוד, ואף לא בא לבקרה בבית החולים. אנשים שכלאו שוטים גמורים, הלא הבת היא שלהם, האם היא הביאה את הבת! והלא זה מה שחננו ה', ויש בנות עשו חיל הטובות עשרת מונים מן הבנים, וכמ"ש רב חסדא (ב"ב קמא.) לדידי טובות לי הבנות יותר מהבנים, שזכה לחתנים ותלמידי חכמים, חתניו היו: רבא, רבי בר חמא, ומר עוקבא בר חמא שהיו מגדולי הדור. ואף שבניו גם היו ת"ח, רב מרי ורב פנחס, מ"מ בנותיו זיכוהו לחתנים חשובים ביותר. וע"כ כשנולדת בת ישמח בה מאד, ויודה לה' על המתנה היקרה שקיבל בלית הבת. וכשנולדו לי תאומות לפני שלשים שנה, השכנה באה להודיעני, ופתחה וחששה כיצד להודיע לי הבשורה, שנולדו לי שתי בנות, וכששמעתי שנולדו לנו תאומות ב"ה, שמחתי מאד, והלכתי לביתחיי והתפללתי והודית לה' בגנינה עריבה, כי אלו שתי מתנות ששלח הקב"ה עכ"ל.

ד. ומה שכתבנו למעלה שבבל נהגו לאחל על הולדת בן "סימן טוב" ועל בת "מזל טוב". כן נהגו בשאלוניקי כמ"ש בסי' יהודי שאלוניקי (עמ' 62). ובטעם הדבר ע"י מה שכתב ריש גלותא דבבל הרי"ח הטוב זי"עא בספרו מלאך הברית (סוף פר' ויצא).

הכו"מ בעזרת י"ד ה'
יששכר דוב הופמן
ברוקלין נ.י.

הרב יעקב ישראל אברגיל בני ברק

לכבוד מערכת גליון "פנינים"
השלום והברכה

ראיתי בגליון הקודם (גליון ס"ז עמ' ד) במדור "מכתבים למערכת" שהעיר ה'ר' בנציון כהן שליט"א על מה שכתב העורך יצ"ו שספר אליה זוטא נכתב תחילה ואח"כ ספר אליה רבה ויש בזה נ"מ איזה להזכיר תחילה, והעיר הה"כ שיש בזה נ"מ גדולה מזו דאם יש סתירה ביניהם העיקר כדבריו המאוחרים דהיינו מ"ש באלה רבה. עכ"ל.

ואכן בס"ד בימי החנוכה מצאתי לו תנא דמסייע הלא הוא החח"ס ז"ל בספרו שד' חמד (אס"ד מערכת חנוכה אות יט בד"ה והרב) שכתב בזה"ל: וספר אי"ז שצ"ן (מרן החב"י) בספרו רוח חיים סי' תרפ"א אם הוא ספר אליהו זוטא הנה ממה שכתב מרן חיד"א בשמו בספר אליהו רבה... היפך ממה שפסק באלהיו זוטא... ואולי חזר בו באלהיו רבה או שלא כתב אלא ליישב המנהג וכו'. עכ"ל. והרי הוא כמבואר.

ביקרא דאורייתא
הצב"י יעקב ישראל אברגיל

הרב בנציון כהן מו"ס "בשובך לציון" ועו"ס נתיבות

לכבוד החכם היקר והנעלה, נודע לש"ט
ותהלה, מזכה הרבים, בדברים חביבים,
הרה"ג מ"ח שליט"א בעל הפנינים

קבלתי גליון הנחמד אחר הפסח ודחתתי עצמי לכתוב לו מעט כאשר עלה בדעתי הקצרה בקראי בדבריו הנעימים.

בדבר מה שהביא בגליון ס"ה עמ' ג' אות ב' ס"ק ב' מכמה צדיקים קפידא גדולה של להזכיר מים בתג הסוכות, כיון שמים סימן קללה, עם שאני כדאי כלל הדבר קצת פלא בעיני, מאחר שבתג נידונין על המים, ובימי החג מתפללים ע"ז, ובפרט בהושענות להושענה רבא, וכמו זה נחשב להמנע מלהזכיר מים, ומה דמות יערוך זה לחמשה בפסח. ולדברי הצדיקים הנ"ל להקפיד כן גם בימי הקיץ, שגם בהם הגשם סימן קללה (כמ"ש בספ"ק דתענית). גם כי הדבר תלוי בגירסאות ופירושים שם ואכמ"ל.

בברכה רבה
הצב"י בנציון כהן ס"ט

הרב מרדכי אלמקיים מו"ס "ויכתוב מרדכי"

למעלת כבוד ידיד נפשי, ליש ולביא, איזו וחביבי, סר מרע ורחק, עובד שוכן שחק, אור התורה על פניו הוחק, כל ר' לא אניס ליה, כל שומעי מיליו יטעמו לחיכם, חובר חיבורים מחוכם, ענוותן ושפל ברכ וכו' וכו'. הגאון האדיר כמוהר"ר מ"ח שליט"א בעל הגליון המיוחד "פנינים" מנקי הדעת בעיה"ק ירושת"ו אחדשה"א וש"ת הרמה כראוי,

ראשית דבר, יישי"כ וחילו לאורייתא ותודה רבה מעומקא דליבא על כל הגליונות הנפלאים ששולח לי כל פעם שיו"ל, גליון "פנינים" יקר הוא מפנינים.

יה"ר שיוזכר כת"ר להו"ל במהרה כל הגליונות כרוכים בספר.

בענין כל תשחית במים ראיתי משי"כ הר"ג יוסף שלמה עבאדי שליט"א בגליון "פנינים" (גליון נ"ז) שיש במים איסור כל תשחית מדרבנן. והכי מסתברא, וכמ"ש כ"י בגליון פנינים (גליון נ"ה) ובפרט בזמנינו שהמים ביוקר והיו תקופות שהיה חוסר מים בארץ עד שחשבו להביא מחו"ל כידוע.

ויש בנותן טעם להביא משי"כ בספר החינוך (מצוה תקכ"ט) וז"ל: וכמו כן כנס תחת זה הלאו שלא לעשות שום הפסד, כגון לשרוף או לקרוע בגד או לשבר כלי לבטלה. ובכל ענינים אלו ובכל כיוצא בהם ישיהיה בהם השחתה אמרו זכרונם לברכה תמיד בגמרא (שבת קכ"ט ע"א). והא קא עבר משום כל תשחית. ומכל מקום אין מלקין אלא בקוצץ אילני מאכל שהוא מפורש בכתוב אבל בשאר ההשחתות מכין אותו מכת מרדות. שורש המצוה ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ומתוך כך תדבק בנו הטובה ונרחיק מכל דבר רע ומכל דבר השחתה. וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה אוהבים שלום ושמחים בטוב הבריות ומקריבים אותן לתורה, ולא יאבדו אפילו גרגר של חרדל בעולם, יצר עליהם בכל אבדון והשחתה שיראו, ואם יוכלו להציל יצילו כל דבר מהשחית בכל כחם. עכ"ל לענייננו. עיי"ש בדבריו המתוקים.

ע"כ נראה כי בודאי שייך כל תשחית במים, ומה שנהגו בחג שבועות זה לצורך וכך המנהג מאז ומתמיד כפי שהאריך כ"י בגליון נ"ה וגם שם נהגים רק לזלף מעט כידוע.

וע"י בשו"ת "דברות אליהו, להגאון ר' אליהו אברגיל שליט"א (ת"ח סי' כ"ט) שדן בענין שפיכת מים בחג שבועות וג"כ העלה שמנהג זה יסודותו בהררי קודש רק שיעשה באופן המותר שלא יבוא לידי סחיטה ונזק ומצה ומריבה עיי"ש.

ובזה הנני ידידו דושה"ט באה"ר כה"י מרדכי אלמקיים

הרב אברהם בן חיים מו"ס "מושפטי חיים" ועו"ס

לכבוד הגאון המופלג מזכה הרבים הג"ר מ"ח שליט"א
שלום וברכה וכט"ס

שמחתי לקרוא בגליונכם "פנינים" היקר מזהב ופנינים, ויש בגליון נ"ז הבאתם את דברי הירושלמי (ברכות פ"ה ה"א) "ברית כרותה היא היגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא שוכת, שני"א "ואת צנועים חכמה" והבאתם ע"ז כמה טעמים מדוע החכמה תלויה בצניעות. ואנכי בעניתי חשבתי להוסיף מחלקי, ראשית י"ל כפשוטו, שזאת משום שהחכמה היא ברכה מאת ה', ואף במעלת לחדודי דאמרו ע"ז בגמ' (מגילה ו') יגעתי ומצאתי תאמין, הרי שזה תלוי ביגיעה מ"מ גם לאחר היגיעה בעיני "מצאיה" למצוא את הברכה של החכמה, שהרי הרבה הרבו בשיבה וביגיעה ולא עלתה בידם, וכמו שמבואר בגמ' (נדה דף ע"ב). וכבר אמרו בגמ' (תענית ח) אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין. ואי"ז משום "עין הרע", שהרי בגמ' שם מבואר שזה מכון גם על מנין שאדם מונה לעצמו ממה שיש לו. ובדאי שאדם לא מכניס בעצמו עין הרע. אלא זהו "סגולה" בעלמא, שאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין ולכן ברית כרותה שהיגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא שוכת, וגם הוא זוכה לחכמה שני"א "ואת צנועים חכמה" כי אין הברכה שורה, אלא בדבר הסמוי מן העין.

אולם לפי טעם זה יצא, שאפי' אם אדם יגע בצנעה שנה שלימה, ולאחרי זה הוא מוציא ספר של חידושי תורה ממה שיצא לו מיגיעתו, הרי מעתה בטל אצלו המעלה של יגיעה בצנעה, כי עכשיו הוא אינו סמוי מן העין, וממילא אין הברכה שורה אצלו מעתה. אך עוד נראה לומר שלעולם זוהי ברית בפני עצמה, וכלשון הגמ' "ברית כרותה" ודהיינו, כך הקב"ה קבע בסוגלת התורה, שמי שיתגע בה בצנעה יזכה לחכמה. וזוהי ברית לחכמת התורה, שמעיקרא כשהיא נתנה לישראל היא נתנה בתנאי מלמעלה, שהצנועים בה יזכו לחכמה. ומפרשת הגמ' שהצניעות שלה היא בעת יגיעתה, ולכן אפי' אם לאחר זמן הוא מוציא ספרים וחיבורים נאים, ושוב אין חכמתו מוצנעת, מ"מ הסגולה הזאת עדיין קיימת אצלו, משום שהעיקר הוא בשעת הלימוד והיגיעה שיהי' בצנעה, וכך היה התנאי בסגולה זו שתתקיים למי שלומד בצנעה, אפי' שלאחר זמן הוא מוציא ספרים ונותן שעורים ברבים. זאת ועוד י"ל, אפי' מי שיחלוק עלי ויאמר שמ"מ אי"ז בצנעה לאחר שהוא הוציא ספרים, מ"מ כיון שכונתו לשם שמים לזכות את הרבים, שומר מצוה לא ידע דבר רע, וברכה תמשך להתקיים אצלו אפי' שזה גלוי לעין, כיון שכונתו היתה למצוה.

ומה ששאלתם מהמימרא השניה בירושלמי שם, שיש ברית כרותה ליגע בתלמודו בבית הכנסת שלא במהרה הוא שוכת. ושאלתם הלא זה סותר את הברית השניה שהיגע בצנעה רק הוא זוכה לחכמה, ובבית הכנסת יש אנשים ואי"ז בצנעה. כאמור נראה נפלא, שאי"ז סתירה כלל, כי אפשר לזכות לסגולת התורה בשני דרכים שונים, ועל שניהם נכרת ברית, שמי שלומד בצנעה אפי' בבית זוכה לחכמה, ומי שלומד בבית הכנסת אפי' שלא בצנעה גם הוא זוכה לחכמה. וזהו שני דרכים בלימוד תורה כפי שכרת ה' את הברית בנתינתה, שאפשר להשיגה או בבית הכנסת או בצנעה, ודוק.

החותם ביקרא דאורייתא
הק' אברהם בן חיים

הרב אדיר כהן מו"ס "ילקוט כהונה" ועו"ס

הרי זו עולה לקראת מעלת הרה"ג המופלא המפורסם
לשם ולתהילה מר ניהו רבא כש"ת הרב מ"ח ישמרו ויצרו סלה.

במכתבו של הרה"ג יעקב מדר הי"ו (גליון נ"ז עמ' ט), ציין למרן הגה"ק רבי מצליח מאזוז זצ"ל בשו"ת איש מצליח (תיו"ד סי' מה אות יב) שאין לסמוך על הנמצא כתוב בלי להתחקות על שורש הדבר. ויש לציין עוד לדבריו בשו"ת איש מצליח ח"א (תיו"ד סי' נב) שכתב בנדון בזה"ל: ומכאן ילמד המעיין תוכחת מגולה שלא יסמוך כלל לעולם על מה שנמצא בשום ספר אחר עד שיחפש ויראה הדברים בעיניו במקומם וישקול בדעתו הדק היטב כאשר תשא ידו וכולי הווי ואולי וכו'. עכ"ל.

עוד ציין למז"ק מרן הגאון רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל בספר "דמורת הכסא" ראש חלק ב', בשבח בעלי אסיפות ציונים לדברי הפוסקים. ויש לציין עוד למאמרו הנפלא בספרו מנחת כהן חלק ג' (מערכת כ אות ב) בשבח בעלי האסיפות שהם נחוצים יותר משאר ספרים. ע"ש אמרו כי נעמו.

ויה"ר שימשיך להוציא לאור גליונותיו היקרים, להאיר לארץ ולזרים,

עד מהרה ה' קרן לעמו ירים. אמן.

בברכה אדיר כהן ס"ט

מפאת קוצר היריעה לא נתפרסמו כל המכתבים החשובים בגליון
זה עם הכותבים הסליחה ואי"ה יתפרסמו בגליונות הבאים

בשורה טובה ומשמחת

שמחים אנו להודיע לציבור שוחררי התורה כי בס"ד יצא לאור הקובץ התורני החשוב שרבים ציפו לו

"המשביר"

חלק ב'

ע"ש הגאון הגדול בעל יביע אומר זצ"ל

בעריכת האחים היקרים והחשובים

הרה"ג חו"ב טובא רבי יששכר דוב הופמן שליט"א

והרה"ג חו"ב טובא רבי עובדיה הופמן שליט"א

מברוקלין ניו יארק

אוצר כלום יקר נפלא ובו ד' מדורים נפלאים וחשובים:

מדור "בית ספריא די גניזא" - ב' מאמרים שרואים אור לראשונה מהגאון הגדול בעל יביע אומר זצ"ל.

מדור "שבחו להביע" - הספדים ומעשיות מתלמידי חכמים חשובים על הגאון הגדול בעל יביע אומר זצ"ל.

מדור "נטועות כהלכות" - משא ומתן בהלכה בדברי הגאון הגדול בעל יביע אומר זצ"ל.

מדור "מכתבים למערכת" - תגובות והערות על הקובץ הקודם.

הספר נדפס בכריכה קשה וערוך בטוב טעם ודעת

ניתן להשיג: בחנות הספרים "גירסה" רח' חפץ חיים 13 ירושלים

או ע"י שליחת 50 ₪ בלבד לכתובת:

מערכת גליון "פנינים" ת.ד. 6916 ירושלים

ויקבלו ישר לכיתו דרך הדואר

נשארה כמות מצומצמת של קובץ המשביר חלק א'

ניתן להשיג בכתובת הנ"ל תמורת 50 ₪ בלבד

הקונה את שני החלקים ישלח 90 ₪ בלבד

קופא יקר !

קראת את הגליון נהנת, העשרת את ידיעותיך ב"ה.
אנא הרים תרומתך ועזור לנו להמשיך במפעל חשוב זה לזכות
אלפים ממני ישראל בדברי אלוקים חיים.

שפע ברכה והצלחה וכל טוב לידידנו היקר והנעלה איש החסד היקר

ערן בצלאל בן לאה נר"ו

לעילוי נשמת

מנשה בן פסנט ז"ל
נלב"ע כ"א ניסן התשע"ה
תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' עובדיה בן חנה ז"ל
נלב"ע י"ד כסליו התשע"ו
תנצב"ה

לתגובות הערות והארות תרומות והנצחות

ניתן לשלוח לעורך הגליון מ"ח יצ"ו

לכתובת: ת.ד. 6916 ירושלים 91068

למנוי: שלח 40 ₪ [חו"ל 20 דולר] לכתובת הנ"ל
וקבל את הגליון ישר לביתך (6 גליינות)

© כל הזכויות שמורות למחבר הגליון ואין להעתיק בשום פנים ואופן.

"פנינת הספר"

תפארת בחורים - ספר יקר וחשוב מאד על עשר מסכתות בש"ס [ב"מ, מכות, שבעות, ר"ה, מ"ק, תענית, סוכה, מגילה, תמיד, קינין] בעיון רחב ועמוק, חיברו הגאון הגדול רבי רפאל שלום חי הכהן זצ"ל מגדולי חכמי תוניסיה. הספר נדפס לראשונה בליוורנו בשנת התרל"ו, ועתה נדפס בסדר חדש ובאותיות מאירות עינים. ניתן להשיג את הספר במערכת "אור תורה" ת"ד 34013 ירושלים טל': 02-6521533.

מיום חיים, דרך החיים - שני ספרים נפתחים הכוללים דרושים, מוסר, חידושי תורה ותפילות שונות. הראשון בקודש נקרא 'מים חיים' אשר חיבר הדיין המצוין הגאון ר' יעקב מימון זצ"ל. ומחבר לטהור טהור ספר 'דרך החיים' לגאון המופלא רבי יעקב רקח זצ"ל. ספרי רבותינו הנ"ל נדפסו לראשונה בליוורנו בשנת תר"כ, ועתה נערכו ונסדרו בסדר חדש ובאותיות מאירות עינים ע"י הרה"ג אליהו זוארץ שליט"א ניתן להשיג בפל': 0527-659575.

מנחת עני - דרושים ופירושים על התורה, דרושים לבר מצוה, אמרות טהורות על חדשי השנה, וסיפורי צדיקים, מאת הרה"ג רבי כמוס עניב זצ"ל (רבה של "אור יהודה"). הספר יצא לאור לפני כרבע יובל שנים בשנת תשנ"א, ועתה יצא לאור במהדורה חדשה משוכללת בשנת תשע"ה. ניתן להשיג בפל': 0527-110913.

אשכנתיא דרבי לוי - מודעות, תמונות, כתבות, מאמרים תורניים על הגאון הצדיק ר' לוי הכהן רבינוביץ זצ"ל מח"ס "מעדני השלחן" ועיון, כל זה נדפס בפאר וחדר בתמונות צבעוניות וערוך בטוב טעם ודעת. יי"ל ע"י מכון "מעדני השלחן" בראשות בנו הרה"ג אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א, ניתן להשיג בפל': 0504-129226.

מחנה ראובן - ה' כרכים ובו אוצר דרשות על התורה מעגל השנה ומעגל החיים, משולבים במעשיות ודברי אגדה נפלאים המושכים את הלב, ובסוף כל פרשה הלכות סדורות בשפה ברורה ונעימה, ערוך בטוב טעם ודעת. חיבר הרה"ג ראובן וובשע שליט"א ניתן להשיג בטל': 08-9932390.

מחקרי ארץ - חלק ה' מסדרת ספרי השו"ת הנפלאים, ובו אוצר בלום של ביורים חידושים פלפולים והערות יקרות בנושאים אקטואליים לפי סדר ארבעה חלקי השלחן ערוך, ערוך בטוב טעם ודעת בבקאות ובעיון נפלא. חיבר הרה"ג ר' משה רחמים שעיו שליט"א. ניתן להשיג את הספר בטל': 02-5378014. או בחנות הספרים "גירסה" רח' חפץ חיים 13 ירושלים (מול הכניסה לביה"כ "זכרון משה").

ויען שמואל - חלק י"ח שנת התשע"ה. עוד כרך נפלא מסדרת הקבצים היוצאת מידי שנה בשנה, לרגל יום פקודת שנתו של איש חיל רב פעלים, החה"ש והכולל, רבי שמואל שאול עידאן זצ"ל. ובקובץ: מדור "שפתי ישנים" מאמרים וחיידושים יקרים מגדולי הדור הקודם. ועוד עשרות מאמרים ושו"ת מחכמי הדור ואברכי כולל "שרית" ויען שמואל". ניתן להשיג בטל': 03-5703074 או 03-6767163/4.

דמות הגוף - ספר נפלא ובו אוצר בלום החולק סובב בענייני "דיני עשיית דמיונות", ערוך בטוב טעם ודעת. חיבר הרה"ג יוסף פרה שליט"א ניתן להשיג בפל': 054-8462233.

גם אני אודך - חלק ג', ספר נחמד ובו נ"ו שאלות שחקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א ותשובות שהשיב לו בטוב טעם ודעת הרה"ג משה חליוה שליט"א מחה"ס "ענפי משה". ניתן להשיג בת"ד 539 ב"ב.

מנהגי בית הכנסת - ובו מתוארים מנהגים כגון יום שמחת כהן למחרת יו"כ, הדלקת נרות לכבוד הצדיקים בליל ל"ג בעומר, מנהג שבת הכהנים ועוד מנהגים שהונתנו מחדש בבית הכנסת זוהר מיכל הי"ד בחומת שמואל י-ס, ערוך בטוב טעם ודעת. חיבר הרה"ג אליהו רפאל מרציאנו שליט"א. ניתן להשיג את הספר בטל': 02-6452995 או בפל': 0504-147173.

דברי בניהו - חלק כ"ג מסדרת ספרי השו"ת הנפלאים, ובו בירורים חידושים פלפולים והערות יקרות בנושאים אקטואליים ובד' חלקי השולחן ערוך, ערוך בטוב טעם ודעת בבקאות ובעיון נפלא. חיבר הרה"ג ר' בניהו דיין שליט"א. ניתן להשיג את הספר אצל הרב המחבר בטל': 02-6540206, או אצל המו"ל משה חי ספרים בטל': 02-6257993.

מעשה נסים - קונטרס יקר ובו תולדות הגאון הקדוש המלומד בניסים סבא דמשפטים הגאון רבי שלום אמזאלאג זצ"ל ובנו הגאון רבי אברהם אמזאלאג זצ"ל, ערוך בטוב טעם ודעת. חיבר הרה"ג ר' אברהם דבדה שליט"א ניתן להשיג בטל': 03-6166836.

- ♦ הפענויין לפרסם את ספריו ישלח למערכת עותק אחד בלבד
- ♦ ספרים בכריכה "רכה" יט לשלוח 2 עותקים